

KRIITISESTÄ KASVATUKSESTA KONKREETTISESTI

Juha Herkman: *Kriittinen media-
kasvatus. Vastapaino, Tampere.*
2007. 259 s.

Kuten hyvin tiedämme, mediakasvatuk-
sen suuntaukset ja painotukset ovat moni-
naiset: milloin otetaan haltuun uusia vem-
paimia aktiivisen kansalaisuuden nimissä,
milloin painotetaan mediasisältöjen huo-
noutta tai hyvyyttä, milloin kuluttajien ja
käyttäjien aktiivisuutta tai passiivisuutta.
Juha Herkmanin *Kriittisen mediakasvatuk-
sen* lähtökohtana on, että mediakasvatuk-
sen avulla voi ja pitää kamppailla eriarvoi-
suuksia vastaan.

Kriittisen mediakasvatuksen painopiste
on konkreettisessa luokahuoneopetuk-
sessa, mikä helpottanee sen oppien omak-
sumista. Keskeistä kriittisessä mediakas-
vatuksessa on yhteiskunnallisuus ja vallit-
sevan tietokäsityksen kyseenalaistaminen.
Mediakulttuuri ja sen kasvatusvaikutukset
otetaan todesta, samoin pyrkimykset lisätä
ihmisten toimintakykyisyyttä. Olennaista
on valistusajatteluun perustuva usko kas-
vatuksen kykyyn parantaa osallisten tie-
toisuutta ja luoda siten toivoa paremmas-
ta maailmasta.

Tosin Herkman kirjoittaa myös kasva-
tuksen ikuisesta paradoksista. Valistuksen
voimaan ja tiedostamisen kasvuun usko-
taan, vaikka toisaalta tiedetään, että kou-
lutus myös ylläpitää yhteiskunnallista eri-
arvoisuutta. Keskeinen kysymys on, mikä
ylipäänsä mielletään koulun – tai esimer-
kiksi yliopiston – tehtäväksi. Kasvattavat-
ko koulutusinstituutiot opiskelijoistaan
sopivaa työvoimaa vai itsenäisiä ja yhteis-
kuntakriittisiä kansalaisia? Kriittiseen
mediakasvatukseen tähtääjät saavat pures-
keltavakseen monia muitakin paradokseja.
Yhtäältä kansaa valistetaan, toisaalta ihail-
laan sen aitoa ja omaa kokemusta. Koke-
muksilla ja valinnoilla on merkityksensä,
mutta unohtaa ei pidä kulutuskriittisyyt-
täkään, jolle nykyisessä markkinataloudes-
sa on taas uudenlaista kysyntää.

Joidenkin mielestä kriittisyys on ruma
sana, joka mieltyy yksinomaan kielteisyy-
deksi tai toisten tekemisten mollaamiseksi

si. Parhaimmillaan kriittisyys on kuitenkin
äärimmäistä antautumista ja sitoutumista,
jonka vastakohta voisi olla vaikkapa kyy-
nisyys. Herkman määrittelee kriittisyyden
kiinnostavasti *uteliaisuudeksi, kyseenalaista-
vuudeksi, totuudellisuudeksi ja yhteiskunnal-
lisuudeksi* – näiden avulla voidaan katsoa
omaa elinpiiriä kauemmaksi ja tulevaisuu-
teen. Mistään *kaikki oli ennen paremmin*
-tyyppisestä haikailusta ei siis ole kyse.

Opetuksen ja kirjojen tekemisen suhde
on usein hedelmällinen. Opetuksessaan
asiat pitää osata esittää niin, että muut-
kin ymmärtävät, eli lähtökohta on saman-
kaltainen kuin tietokirjojen kirjoittamises-
sa. Niin on tämäkin kirja saanut alkun-
sa Lapin yliopistossa järjestetyn luento-
kurssin yhteydessä. *Kriittisen mediakasva-
tuksen* esimerkit ja vinkit ovat runsaita ja
epäilemättä monet niistä aivan mainiosti
toteutettavissa. Tässä mielessä kirja poik-
keaa edukseen monista muista maailman-
parannukseen tähtäävistä suurista suun-
nitelmista, jotka eivät oikein tahdo kantaa
konkretiaan asti. Omia tehtäväsuosikkeja-
ni olivat muun muassa oppimateriaaleihin
kohdistuva analyysi sekä mediakulttuurin
kytkeminen reaaliaineisiin ja vieraisiin kie-
liin. Kirjan lukuisilla kysymyspattereilla ja
analyysiesimerkeillä on varmasti käyttöä.

Kasvatustieteet ovat olleet kovassa huu-
dossa jo vuosia. Yleisen suosion myötä
myös niin sanotun kriittisen kasvatuksen
perinne on herättänyt kiinnostusta. Suo-
meksikin on ilmestynyt useita teoksia,
kuten Henry A. Giroux'n ja Peter McLa-
renin *Kriittinen pedagogiikka* (2001), Juha
Suorannan *Kasvatus mediakulttuurissa*
(2003) ja *Radikaali kasvatus* (2005), Paolo
Freiren *Sorrettujen pedagogiikka* (2005)
sekä Tomi Kiilakosken, Tuukka Tom-
perin ja Marjo Vuorikosken toimittama
*Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka
ja toisin kasvatuksen mahdollisuus* (2005).
Myös bell hooksin *Vapauttavan kasvatuk-
sen* (2007) voi lukea tähän joukkoon, vaika
hooks muutoin näkyikin suomenkie-
lisessä kirjallisuudessa yllättävän vähän.
Kasvatuksen ja koulutuksen luokka- ja
sukupuolisidonnaisuudesta paljon kirjoit-
tanut hooks olisi ansainnut tulla otetuksi
mukaan myös *Kriittiseen mediakasvatuk-
seen*.

Sanna Kivimäki